

KÜRESEL TİCARET BEKLENTİLERİN ALTINDA KALDI

GİRİŞ

Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) 5 Nisan'da yayımladığı “**Küresel Ticaret Görünümü ve İstatistikler** – Global Trade Outlook and Statistics” raporu önemli bulgulara yer vermektedir. DTÖ geçtiğimiz yılın ekim ayında yayınladığı raporda, küresel ticaretin 2023 yılı için %1 civarında büyüyeceğini tahmin etmişti. Bu defa, bu tahmini 6 ay sonra yayınladığı raporda **değiştirerek küresel ticaretin %1,7 oranında artmasını** beklediğini duyurdu. Altı aylık bir devrede artış beklentisinin ifade edilmesi olumlu bir gelişmedir. Rapora buradan ulaşılabilir.²

Diğer taraftan 2008 yılındaki ekonomik krizi izleyen 12 yıllık dönem zarfında küresel ticaretin %2,6, Dünya Gayrisafi Hasılanın ise %2,7 arasında büyümüş olduğu dikkate alındığında yeterli büyüme eğiliminin henüz yakalanamadığı da anlaşılmaktadır. Raporda yer alan saptamaları şöyle özetleyebiliriz:

- Küresel mal ticaretinin **2023 yılında %1,7 büyümesinin ve 2024 yılında ise %3,2'ye yükselmesinin** öngörüldüğü,
- **Dünya Gayrisafi Yurtiçi Hasılasının 2023 yılında %2,4 oranında büyümesinin** tahmin edildiği,
- Para politikasında devam eden sıkılaştırma ve yükselen borç seviyesinden kaynaklanan mali istikrarsızlık yanında jeopolitik gerilimler ve gıda arz güvenliğinin yarattığı **risklerin beklentileri aşağı doğru çekmesinin öngörüldüğü,**
- 2022'de ticaret hacmindeki büyüme, dördüncü çeyrekteki durgunluk sonunda düşmüş olmakla beraber, Ukrayna-Rusya Savaşı **dolayısıyla düşünülen en kötü senaryonun da gerçekleşmediği,**

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1257/Bozkurt+Aran>

² https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_outlook23_e.pdf

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

- 2022 yılında yükselen emtia fiyatları nedeniyle **küresel mal ticaretinin parasal değeri, 25,3 trilyon ABD dolarına ulaştığı,**
- Diğer **taftan küresel hizmet ticaretinin 2022 yılında %15 artarak 6,8 trilyon ABD dolarına yükseldiği,**
- Dijital olarak sunulan **hizmet ihracatının ise 3,82 trilyon ABD dolarına ulaştığı** belirtilmektedir.

Enerji ile ilgili sektörler arasında yakıt ticaretinin %61 artarak sektörler arasında en hızlı büyümeyi gerçekleştirdiği, **tarım ticaretinin dolar değerinde %11 yükseldiği, mamul madde ticaretinin ise %7 oranında büyüdüğü** belirtilmektedir.

Turizm ile ilgili raporda ifade edilen unsurlar dikkat çekicidir. COVID-19 salgını dolayısıyla uygulanan seyahat kısıtlamalarının hafiflemesi sonucunda sektörün tam bir düzelme yolunda olduğu belirtilmektedir. Turizm talebinin olumsuz ekonomik koşullara rağmen canlı olduğu kaydedilmektedir.

Raporda, Ukrayna-Rusya Savaşı'nın birinci yılında küresel ticarete etkileri konusunda **DTÖ'nün düzenlediği Ukrayna'da bir yıldır süren savaşın küresel ticaret ve kalkınma üzerindeki etkilerinin değerlendirildiği³ rapora** da atıfta bulunmaktadır. Özellikle gıda konularında kırılğan ekonomilerin ikame ürün ve tedarikçi bulabildikleri ifade edilmektedir. Bu olumlu gelişmenin açık, kapsayıcı ve çok taraflı kurallara bağlı küresel ticaret düzeninin bir sonucu olduğu da kaydedilmektedir. Savaştan en çok **etkilenen malların fiyatları, çatışmanın başlangıcından bu yana beklenenden daha az artmıştır.**

Rusya ve Ukrayna, küresel ekonominin nispeten küçük bir bölümünü oluşturdukları için olumsuz etkilerinin sınırlı olduğu ancak **buğday, mısır, ayçiçeği ürünleri, gübre yakıtlar ve pladyum** arzında sıkıntılar yaşanması olasılığının gerçekleşmediği belirtilmiştir. Ukrayna ve Rusya'dan ithalata bağımlı olan ülkeler esneklik göstererek taleplerini bu savaştan etkilenmeyen ekonomilere kaydırabilmişlerdir.

DEĞERLENDİRME

Raporun yayınlaması ile ilgili bir demeç veren DTÖ Genel Direktörü Dr. Ngozi, ticaretin küresel ekonomiye güç katmaya devam edecek olmakla birlikte dış faktörlerin baskısı altında kalmaya devam ettiğinden ülkelerin uluslararası ticaretin ufalanmasından ve ticarete engeller getirilmesinden kaçınmalarının önemli olduğunu belirtmiştir. DTÖ Genel Direktörü, çözümün çok taraflı sistem içinde işbirliğinin artırılması olduğunu kaydetmiştir.

Bu arada Financial Times gazetesine yaptığı açıklamada Dr. Ngozi, 2023 yılında küresel ticaretin sadece %1'den biraz daha yüksek oranda büyümesi beklentisinin **"iyi olmadığını ancak daha az kötü olduğunu"**⁴ da sözlerine eklemiştir.

DTÖ Genel Direktörünün gıda arz güvenliği konusunda söyledikleri dikkat çekicidir. 2022 yılında Ukrayna-Rusya Savaşı dolayısıyla tarım ticareti konusunda bazı ülkelerin endişelerinin abartılı olduğunun anlaşıldığını, gıda ticaretine yeni yollar bulunarak devam edilebildiğini, diğer taraftan ülkelerin tarım ve gübre ticaretine geçen yıl koydukları **100 adet ihracat yasağının 67'ye inmiş** olmakla beraber kısıtlamaların sürdüğünü belirtmiştir.

³ 2 WTO (2023), One Year of War in Ukraine: Assessing the Impact on Global Trade and Development, Geneva: WTO

⁴ A.Bounds; "WTO warns surge in borrowing costs set to hit exports"; The Financial Times, 5 Nisan 2023.

2022 yılında en büyük ihracatçı ve ithalatçı ülkelerin tablosu da ilginç veriler barındırmaktadır. İlk 30 ülkenin ihracat ve ithalat oranları raporda yer almaktadır.⁵ Özellikle enerji ihraç eden ülkelerin (ABD, BAE, Suudi Arabistan) ihracatlarında yüksek oranlarda artışlar görülmektedir.

Tablo 1: Bazı Önde Gelen İhracatçı Ülkeler

Ülke Sıra		Milyar \$	Payı	Yıllık Artış
1	Çin	3,594	14,4	7
2	ABD	2,065	8,3	18
3	Almanya	1,655	6,6	1
4	Hollanda	966	3,9	15
5	Japonya	747	3	-1
6	Kore	684	2,7	6
11	BAE	599	2,4	41
21	S. Arabistan	410	1,6	49
29	Türkiye	254	1	13

Tablo 2: Bazı Önde Gelen İthalatçı Ülkeler

Ülke Sıra		Milyar \$	Payı	Yıllık Artış
1	ABD	3,376	13,2	15
2	Çin	2,719	10,8	1
3	Almanya	1,571	6,1	11
4	Hollanda	899	3,5	19
5	Japonya	897	3,5	17
6	Birleşik Krallık	824	3,2	14
9	Hindistan	723	2,8	26
20	Türkiye	364	1,4	34

⁵ https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_outlook23_e.pdf

SONSÖZ

COVID-19 salgının azalmakla beraber tedarik zincirinde sürmekte olan olumsuz etkilerine, enflasyonist baskılara, enerji ve emtia fiyatlarının yükselişe ilaveten jeopolitik gerilimlerin de yıl içinde devam etmesi beklenmektedir.

Dikkate alınması gereken başka bir unsur da küresel anlamda “kurallı ticaret” yaklaşımının değişmekte olmasıdır. Neo-liberal anlayışın egemen olduğu politikalar yerine başat ülkeler tarafından, dış alımı kısıtlayıcı ve çoğu hallerde korumacılık ifade eden uygulamalara başvurulduğu görülmektedir. Küresel işbölümünü ve verimlilik anlayışını önceleyen yaklaşımın ötesinde tedarik zincirlerinin yakın ve dost ülkelerden tercih edildiği bir dönem başlamıştır.

Diğer taraftan ABD, AB ve Çin başta üzere başat ülkeler, “sanayi politikası” yaklaşımı ile seçtikleri sanayi dallarına büyük “sübvansiyonlar” vermek suretiyle kendilerince kritik ürünlerin ülke içinde üretilmesini amaçlamaktadır. Ayrıca teknoloji yarışı nedeniyle ülkelerin kilit sektörlere yabancı firmaların katılmasını engelleyen kurallar giderek yaygınlaşmaktadır. Buna göre savunma sanayinin dışında kalsa dahi “değer zincirinin” bir parçası olması dolayısıyla ulusal güvenlik ile ilişkilendirilebilen hususların da incelemeye dâhil edilmesinde yeni caydırıcı ölçütler getirilmektedir. Kısacası ayrışma sürecinin devam ettiği görülmektedir.

Bu nedenle küresel ticaretin 2023 yılında da benzer şekilde baskılanacağı anlaşılmaktadır.